

דין וחשבון של הוועדה להכנת מדד ירושלים לכתבי-עת במשפטים

א. מבוא

האוניברסיטה העברית משתמשת מזה למעלה מעשור ב"מדד ירושלים לכתבי-עת מדעיים" המדרג את כתבי-העת בתחומי המחקר השונים לפי איכותם. המדד קיים בכל התחומים במדעי הטבע ובמדעי החברה (לרבות חינוך, מינהל עסקים, עבודה סוציאלית וקרימינולוגיה). הוא עדיין אינו קיים במדעי הרוח. המדד נועד לעודד את חוקרי האוניברסיטה – במיוחד חוקרים בתחילת דרכם, המכירים פחות את איכות כתבי-העת השונים – לפרסם את עבודותיהם בבמות הפרסום המובילות. הוא מתיישב עם התפיסה שמצוינות אקדמית נמדדת בראש ובראשונה לפי איכות הפרסומים, חדשנותם וחשיבותם, ולא-דווקא לפי כמותם. מטרות המדד מוגדרות כדלקמן:¹

מדד ירושלים לסווג כתבי עת מדעיים לפי איכותם, הוא חלק ממאמץ הנהלת האוניברסיטה העברית להקים מערכת מסודרת של הערכת תפוקה מדעית, המבוססת על מדדים סטנדרטיים ואובייקטיביים. כמוסד מחקרי, מכוונת ומעודדת האוניברסיטה את חוקריה לפרסם את עבודותיהם בבמות הפרסום המובילות ומדגישה בכך את החשיבות המיוחדת לאיכות התפוקה. מדד ירושלים מוצע ככלי עזר נוסף שיעמוד לרשות כל הגופים המעורבים בהליכי הקידום של הסגל. מעבר לכך, מהווה מדד ירושלים כלי אפשרי להערכת איכות של יחידה אקדמית על פי איכות הפרסומים של חבריה. בפרט, שיעור הפרסומים בכתבי העת השייכים לקטגוריות הגבוהות יכול לשמש כאחד האינדיקטורים להערכת איכות המחקר ביחידה.

המדד כולל ארבע קטגוריות, A, B, C ו-D. לפי ההנחיות הכלליות, קטגוריה A כוללת חמישה עד שמונה אחוזים מכתבי העת בתחום. מדובר על כתבי העת המעולים ביותר בתחום. קטגוריה B כוללת את כתבי העת הטובים ביותר ברוב תת התחומים של הדיסציפלינה. השכיחות המצטברת של הקטגוריות A ו-B היא 20% עד 25%. קטגוריה C כוללת כתבי עת טובים, אך ברמה נמוכה מ-B. השכיחות המצטברת של הקטגוריות A, B ו-C היא 50% עד 55%. קטגוריה D כוללת את יתר כתבי העת בתחום. כאמור, כתבי-העת הנכללים בשתי הקטגוריות הראשונות נחשבים מכובדים ביותר. המדד הוא כלי-עזר בלבד להערכת האיכות של מחקרים ואינו תחליף להערכה מדוקדקת של המחקרים לגופם בידי מומחים רלוונטיים – הערכה המבוצעת בכל הליך של החלטה על קליטה או קידום של חברי-סגל. בד בבד, מאחר שהמדד נקבע מראש (ומתעדכן מדי שנים אחדות), הוא מספק אמת-מידה כללית ואובייקטיבית יותר לאיכות המחקר של חוקרים בודדים ושל יחידות שלמות באוניברסיטה. המדד פתוח בפני קהילת האוניברסיטה העברית באתר האינטרנט של האוניברסיטה, ולפי בקשה הוא נמסר גם לאנשים שמחוץ לאוניברסיטה.

בעבר התלבטה הפקולטה בשאלה אם לערוך "מדד ירושלים" לכתבי-עת במשפטים. לפני כשנה, ביום 30.3.2011, קיבלה המועצה את הצעת הדיקן להקים ועדה שתציע דירוג

¹ ראו <http://sites.huji.ac.il/madad/journals1.htm>

של כתבי העת במשפטים. בהחלטה נקבע כי "הוועדה תקבע את שיעור כתבי העת בכל קבוצה, את שמות כתבי העת בכל קבוצה וכן את המנגנון לאימות ההצעה (למשל, פנייה לחוקרים מחוץ לפקולטה, שימוש בדירוגים בינלאומיים וכדומה). החלטות הוועדה יובאו לדיון נוסף במועצה". פרופ' איל זמיר שימש יו"ר הוועדה וחבריה היו ד"ר קטיה אסף, פרופ' יואב דותן, ד"ר דורון טייכמן, ופרופ' יובל שני. הדיקן, פרופ' ברק מדינה, השתתף אף הוא בישיבות הוועדה.

ב. עבודת הוועדה

הוועדה קיימה שורה ארוכה של דיונים, ובכלל זה כעשר פגישות וכן דיונים נוספים בדוא"ל. בתחילת התהליך נפגשה הוועדה עם פרופ' איתמר גתי מבית-הספר לחינוך והמחלקה לפסיכולוגיה ועם הגב' גליה דולמצקי מהמזכירות האקדמית, המרכזים את הטיפול במדד ירושלים באוניברסיטה. הוועדה שמעה מפרופ' גתי על המדד, התהליך המקובל להכנתו וכדומה. התלמידה מירב פירט שמשה כעוזרת-מחקר של הוועדה וסייעה רבות בריכוז ובעיבוד המידע שנלקח מדירוגים קיימים של כתבי-עת משפטיים.² בשלב הראשון, גיבשה הוועדה רשימה של כחמש מאות כתבי-עת (מתוך קרוב לאלפיים כתבי עת משפטיים אקדמיים באנגלית), שנועדו להיכלל בדירוג. הרשימה הופצה להתייחסות של חברי-הסגל של הפקולטה. רבים מחברי-הסגל נענו לפנייתנו והעירו הערות מועילות על הרשימה. בעקבות ההערות נוספו לרשימה כתבי עת נוספים. בשלב השני, כל אחד מחברי הוועדה ערך דירוג עצמאי של כתבי-העת שנכללו ברשימה המתוקנת. לאחר השלמת הדירוגים העצמאיים קיימנו סדרה של ישיבות, שבהן ליבנו את הפערים בדירוגים שלנו, עד שהגענו לדירוג שהיה מוסכם על כלל החברים. במהלך הדיונים חזרנו והתייעצנו עם חוקרים מחוץ לוועדה (ואף מחוץ לפקולטה), בעיקר בתחומים שלא היו מיוצגים בוועדה. כמו כן, השוינו את הדירוג שלנו לדירוגים קיימים אחרים והוספנו כתבי-עת שלא נכללו ברשימה המקורית. לאחר השלמתה של טיוטת הדירוג, שלחנו אותה לעמיתים אחדים בארץ ובחו"ל וביקשנו את הערותיהם. רוב האנשים שאליהם פנינו נעטרו לפנייה (אנו מודים לחנוך דגן, דפנה הקר, רון חריס, רונן פרי, אלכס שטיין, Lisa Bernstein, Brian Bix, Noami Mezey ו-Josh Getzler). טיוטת הדירוג הועברה גם להערותיו של פרופ' גתי, שבסיועה של הגב' דולמצקי הפנה את תשומת-לבנו למקרים שבהם היה פער בין הדירוג שלנו לבין הדירוג של אותם כתבי-עת במדד של מחלקות אחרות ובין הדירוג שלנו לבין האימפקט פקטור של כתבי-עת אחדים. בישיבה נוספת של הוועדה שקלנו את כל ההערות וגיבשנו דירוג שהועבר להתייחסות של חברי הסגל של הפקולטה. רבים מחברי הסגל שלחו את הערותיהם והצעותיהם לטיוטת הדירוג. הוועדה שבה והתכנסה לדיון בכל ההצעות וההערות וגיבשה את הדירוג הסופי המצורף לדין וחשבון זה. יש להעיר, שהתהליך שתואר לעיל שונה מההליך שנערך ביחידות אחרות. כמתואר בהנחיות הכלליות להכנת מדד ירושלים בתחומים חדשים (המצויות באתר של המדד) וכפי שהסביר לנו פרופ' גתי, ההליך המקובל במקומות אחרים יותר ריכוזי. שותפים לו רק חוקרים בכירים בדרגת פרופסור מן המניין והוא אינו כולל מינוי של ועדה, שיתוף של כלל

² בין היתר, נעזרנו בדירוגים הבאים: הדירוג האוסטרלי של ARC; הדירוג האוסטרלי של Ramsay; הדירוג האנגלי של Campbell ושות'; דירוג כתבי עת מתמחים של George ו-Guthrie; הדירוגים של כתבי-עת אמריקאיים וישראלים שפרסם רונן פרי; דירוג כתבי עת מתמחים של Shapiro; דירוג כתבי עת של מומחים בתחום המשפט הבינלאומי והמשפט המשווה של Crespi; הדירוג של Washington and Lee; הדירוג של Mathias Siems (המבוסס על הדירוג האוסטרלי של ARC ועל הדירוג של וושינגטון ולי).

החוקרים ביחידה, או אישור של מועצת הפקולטה או מליאת חברי המחלקה הרלוונטית. אנו סטינו מהמקובל הן משום שהאתוס של קבלת-ההחלטות בפקולטה למשפטים שונה מהאתוס בפקולטות אחרות, הן משום שבמשפטים המשימה של דירוג כתבי-עת מסובכת במיוחד ולכן יצאה נשכרת משיתופם של אנשים רבים בתהליך.

זה המקום להודות מקרב לב לגבי עליזה סל-מן, עוזרת הדיקן שתיאמה את ישיבות הוועדה, לגבי מירב פירט, תלמידת הפקולטה, שעשתה עבודה מצוינת באיסוף החומר ששימש לדיונים שלנו, לגבי גליה דולמצקי שסייעה בעיבוד החומר ולפרופ' איתמר גתי, שהדריך אותנו בעריכת המדד.

ג. אתגרים

עצם הרעיון של דירוג כללי של כתבי-עת שנוי במחלוקת; ולא בכדי לא כל היחידות באוניברסיטה אמצו אותו. החשש המרכזי הוא, שהזמינות הרבה של הסיווג וקלות השימוש בו יגרמו למתן משקל מופרז לבמות הפרסום, על חשבון הערכה מהותית ועניינית של איכות המחקר הספציפי. לחשש זה יש משקל מיוחד בתחומים שבהם ייתכנו חילוקי-דעות מהותיים לגבי איכותו של כל מחקר. כמו בדיסציפלינות אחרות, החששות מפני מתן משקל-יתר לבמת הפרסום גוברים במיוחד במקרים של פרסום הרצאות מוזמנות ופרסום במסגרת כנסים. גם כתבי-עת פחות טובים עשויים לפרסם מאמרים מעולים המבוססים על הרצאות מוזמנות או על כנסים (כאשר הפרסום בכתב-העת הוא חלק מ"עסקת חבילה" עם המרצים או המשתתפים בכנס), ובד בבד, גם מאמרים שאינם עומדים בסטנדרד הרגיל של כתב-עת מעולה עשויים להתקבל לפרסום בו כאשר הם מבוססים על הרצאה חגיגית או על כנס. קושי נוסף המשותף למשפטים ולדיסציפלינות אחרות הוא שינויים באיכות ובמוניטין של כתבי-עת. יש להתחשב באיכות ובמוניטין של כתב-עת במועד הפרסום בו, גם אם מאוחר יותר חלה ירידה או עלייה ניכרת במוניטין של כתב-העת. על המשתמשים במדד לגלות מודעות ורגישות למגבלות אלה, וכחלק מההתמודדות עמן לעדכן את המדד מדי שנים אחדות.

מעבר למחלוקות ולקשיים כלליים אלה, סיבה מרכזית שבגללה נמנעה הפקולטה למשפטים עד כה מעריכת דירוג של כתבי-עת הייתה שבמשפטים משימה זו מסובכת עוד יותר מאשר בתחומים אחרים. כמה גורמים חוברים לקושי מיוחד זה.

חולשתם של הקריטריונים המבוססים על מספר ציטוטים. במדעי הטבע ובמדעי החברה מתפרסם באורח תדיר impact factor המדרג כתבי-עת לפי מספר הציטוטים של המאמרים המתפרסמים בהם. הגם שמדד זה איננו קריטריון מספק לאיכותם של כתבי-עת (אילו כך היה, לא היה צורך במדד ירושלים), בתחומים רבים הוא מספק אינדיקציה טובה למדי לאיכות כתב-העת. המוסכמה שהאימפקט פקטור משקף במידה סבירה את האיכות היחסית של כתבי-העת מחזקת את התוקף של סיווג זה, משום שחוקרים הבוחרים היכן לפרסם את מאמריהם מתחשבים בו ומשתדלים לפרסם בכתבי-עת שהאימפקט פקטור שלהם גבוה. לגבי רוב כתבי-העת במשפטים אין כלל אימפקט פקטור. גם לגבי כתבי-העת שיש להם אימפקט פקטור, המתאם בינו לבין המוסכמות הרווחות לגבי איכותם של כתבי-עת במשפטים נמוך יותר מאשר בתחומים אחרים. בכל אופן, התחשבנו גם בנתון זה, ככל שהוא קיים.

נתונים מקבילים לגבי ציטוטים במשפטים מצויים בדירוג של Washington and Lee University School of Law. זהו בסיס נתונים חשוב, שהוועדה הסתייעה בו בדיוניה. עם זאת, אמינותו מוגבלת, במיוחד כאשר מדובר בכתבי-עת שאינם אמריקאיים, משום שהוא

בודק את היקף הציטוטים של מאמרים בכתבי-העת הכלולים ב-Westlaw, קרי, בראש ובראשונה, ציטוטים בכתבי-עת אמריקאיים שרבים מהם סובלים מפרובינציאליות. גם לגבי כתבי-עת אמריקאיים, יש בדירוג זה הטיות בולטות והוא אינו תואם בהכרח את המוסכמות המקובלות בקהילת החוקרים. לדוגמא, בדירוג המצטבר לשמונה השנים האחרונות של כל כתבי-העת במשפטים מכל המדינות, כתב-העת הכללי של אוניברסיטת שיקגו מדורג במקום העשרים (מתחת לכתבי-העת של Fordham ו-Notre-Dame), וכתב-העת Journal of Legal Studies מדורג במקום ה-74, מתחת לכתבי-העת של Florida State, Tulane ו-Akron. שום כתב-עת שאינו אמריקאי אינו נכלל בחמישים כתבי-העת המובילים לפי דירוג זה.

תיאוריה ומעשה. מאחר שמשפטים היא דיסציפלינה אקדמית אך גם תחום מרכזי בחיי המעשה, יש מגוון גדול יותר של סוגי כתיבה משפטית ושל כתבי-עת בתחום זה מאשר בתחומים אחרים. כתבי-העת המשפטיים פרוסים על כל הקשת שבין כתבי-עת תיאורטיים לחלוטין וכתבי-עת מעשיים ביותר. קשה להחיל אותן אמות-מידה של איכות על כתבי-עת מסוגים שונים. מכל מקום, הדירוג המוצע כולל כתבי-עת אקדמיים ואינו כולל כתבי-עת פרופסיונאליים שאינם מפרסמים מאמרים אקדמיים.

ישראל והעולם. משפטים הוא תחום לוקאלי במידה רבה, שכן כל שיטת משפט שונה מרעותה. הדבר נכון במיוחד לגבי המשפט הישראלי, לאור ההיסטוריה הייחודית שלו וההשפעות המגוונות עליו. תפקיד מרכזי של האקדמיה המשפטית בישראל הוא לתרום לפיתוחו של המשפט הישראלי, כחלק מקידומה של חברה צודקת ומשגשת. מבלי לקבוע מסמרות בשאלה מהי החשיבות היחסית של תפקיד זה בהשוואה ליעדים אחרים של האקדמיה המשפטית בישראל, ההכרה בתפקיד זה משמיעה שיש חשיבות לכתבי-העת משפטיים בבמות ישראליות ולפרסומים בעברית. יתר על כן, גם אם מתמקדים בקידום הידע התיאורטי, לא מעט פרסומים בעברית העלו ומעלים תרומה משמעותית לתיאוריה של המשפט. על רקע זה, נוצר צורך לדרג כתבי-עת ישראלים בצד כתבי-עת זרים ובינלאומיים, כאשר כמעט בלתי-אפשרי להחיל אמות-מידה זהות על שתי הקבוצות. הוועדה שקלה את האפשרות לערוך דירוג נפרד לכתבי-עת בעברית, אך סברה שהדבר אינו רצוי משום שהוא עלול להוביל לתוצאות הפוכות: במקום להדגיש את החשיבות והתרומה שאנו מייחסים לפרסומים בעברית, הדבר עלול היה להתפרש כמשמיע שכתבי-העת בעברית הם כתבי-עת מדרגה שנייה, שאינם עומדים באותה שורה עם כתבי-עת מובילים מהעולם. כתבי-עת בעברית נכללו אפוא במדד הכללי, כמפורט בהמשך. קושי נוסף הקשור לכך שמשפטים הוא גם תחום לוקאלי הוא שאותו כתב-עת עשוי להיות מדורג אחרת בעיני אנשים הבאים משיטות-משפט שונות. אין זה מפתיע שבדירוג האוסטרלי מככים כתבי-עת מאוסטרליה ומניו-זילנד, בעוד שבאקדמיה המשפטית האמריקאית יש נטייה להערכת-חסר של כתבי-עת שאינם אמריקאיים. הדירוג שאנו מציעים כולל את כל כתבי-העת המשפטיים המתפרסמים בישראל, ומבחינה זו הוא שונה מכל דירוג שהיה נערך מחוץ לישראל. בד בבד, השתדלנו להיזהר מהערכת-יתר של כתבי-עת ישראלים והתחשבנו גם בנקודת-המבט של חוקרים מארצות-הברית ומאנגליה. בסופו של דבר, אין לכחד שקהל היעד של מדד ירושלים הוא בראש ובראשונה חוקרי-המשפט בישראל. על-כן, סביר להניח שיש בו פחות ייצוג ופחות הערכה לכתבי-עת זרים המתמקדים בניחות דוקטרינרי של שיטת-המשפט המקומית, ייצוג גבוה יותר ממה שהיה

ניתן באקדמיה האמריקאית, למשל, לכתבי-עת העוסקים במשפט השוואתי ובינלאומי, וכיוצא בזה.

סטודנטים ועמיתים. משפטים היא הדיסציפלינה האקדמית היחידה שבה חלק גדול מכתבי-העת – לרבות כתבי-העת החשובים ביותר – אינם נערכים בידי עמיתים, אלא בידי סטודנטים (ובישראל – בניגוד לארצות-הברית – בידי סטודנטים לתואר ראשון). הליכי הסינון והקבלה של פרסומים לכתבי-העת הללו, שברובם הגדול אינם כוללים רפרנטורה של מומחים (כך בארצות-הברית; בישראל נערך שיפוט של עמיתים גם בכתבי-העת של הסטודנטים) זוכים לקיתונות של ביקורת. בד בבד, התעלמות מכתבי-העת של הסטודנטים בצפון אמריקה ובישראל לא באה בחשבון, משום שקשה לטעון ברצינות שפרסום בכתבי-העת הללו איננו נחשב מבחינה אקדמית, או שאין מתאם בין הדירוג המקובל של כתבי-העת לבין איכות המאמרים המתפרסמים בהם. הצורך לדרג כתבי-עת של עמיתים ושל סטודנטים באותו סולם העמיד בפני הוועדה אתגר לא פשוט. כך, למשל, נוכח השיטה של הגשה במקביל לכתבי-עת רבים, המקובלת בכתבי-העת של הסטודנטים בארצות-הברית, אין כל משמעות לשיעור הדחייה של הגשות בכתבי-העת של הסטודנטים.

כתבי-עת כלליים וספציפיים. תוצאה נלווית של ריבוי כתבי-העת בעריכת סטודנטים היא המספר הרב מאוד של כתבי-עת כלליים במשפטים. בדיסציפלינות אחרות, כתבי-העת נבדלים זה מזה בדרגת הספציפיות שלהם. באורח טיפוסי, ככל שהתחום המכוסה בידי כתב-עת כלשהו רחב יותר, כך כתב-העת פונה לקהל רחב יותר, הקושי לפרסם בו גדול יותר והיוקרה האקדמית של פרסום בו גבוהה יותר. לעומת זאת, בצפון-אמריקה ובישראל יש כמאתיים כתבי-עת משפטיים כלליים, משום שכמעט בכל בית-ספר למשפטים מתפרסם כתב-עת כללי המקיף את כל תחומי המשפט והמתודולוגיות המחקריות (בצד לא מעט כתבי-עת ספציפיים יותר). נוצר אפוא צורך לדרג על אותו סולם כתבי-עת כלליים וספציפיים, כאשר היותו של כתב-עת כללי אינה מעידה דווקא על איכותו היתרה. זאת ועוד, גם לכתבי-עת משפטיים כלליים יש לעיתים אוריינטציה מיוחדת. לדוגמא, כתבי-העת הכלליים של בתי-הספר למשפטים במדינת לואיזיאנה שבארצות-הברית מקדישים תשומת-לב רבה יותר למחקרים משפטיים השוואתיים מאשר כתבי-העת הכלליים בבתי-ספר למשפטים אחרים בארצות-הברית (בחלק מבתי-הספר יש גם כתב-עת ספציפי המוקדש למשפט בינלאומי והשוואתי). כיוצא בזה, ישנם בתי-ספר למשפטים שבהם מושם דגש על פרספקטיבה מחקרית כלשהי (כגון סוציולוגיה של המשפט או ניתוח כלכלי של המשפט) ובהתאמה לכך גם כתב-העת הכללי של אותו בית-ספר שם דגש מיוחד על אותה פרספקטיבה. כתוצאה מכך, אותו כתב-עת עשוי להיחשב כטוב מאוד בתחום אחד וכפחות טוב בתחומים אחרים.

לכאורה, ניתן היה להתמודד עם קושי זה על-ידי עריכת דירוגים שונים לתחומי-משפט או לפרספקטיבות מחקריות שונות במשפטים. הוועדה שקלה אפשרות זו אך באה למסקנה שאינה מעשית ואינה רצויה. בכל אחת ואחת מהקטגוריות שניתן להציע (למשל: משפט ציבורי, משפט פרטי, משפט השוואתי, משפט בינלאומי, משפט פלילי, משפט וכלכלה), רוב כתבי-העת שהיו ראויים להיכלל היו כתבי-העת הכלליים. מאחר שגם מאמר ספציפי עשוי להקיף יותר מתחום אחד או יותר מנקודת-מבט אחת, התוצאה של ריבוי סיווגים הייתה מגדל בבל של סיווגים ושיקול-דעת רחב לגבי הדירוג של כל מאמר בכל כתב-עת.

החלטנו אפוא להותיר את ההתלבטות במקרים כאלה לחוקרים השוקלים היכן הפרסם ולגופים המחליטים בענייני מינוי וקידום. לדוגמא, מתקבל על הדעת שבתחומים כמו קניין רוחני, ניתוח פמיניסטי של המשפט ומשפט הקהילה האירופית (או, להבדיל, משפט ישראלי ומשפט עברי), פרסום בכתב-עת תחומי (או, להבדיל, בכתב-עת בעברית) הנכלל בקבוצת דירוג כלשהי עשוי להיות עדיף על פרסום בכתב-עת כללי שבקבוצת דירוג גבוהה יותר. על החוקרים העוסקים בתחומים השונים לבחור את מקומות הפרסום לפי המקובל באותו תחום, ולא דווקא לפי מדד ירושלים במשפטים.

מצוי ורצוי. בקרב חוקרי-המשפט יש דעות שונות לגבי האופן שבו ראוי לערוך מחקרי-משפט, התרומה היחסית של פרספקטיבות מחקריות שונות, החשיבות היחסית של כתבי-עת של עמיתים לעומת כתבי-עת של סטודנטים, החשיבות של פרסומים בעברית לעומת פרסומים בשפות זרות, החשיבות של מחקר תיאורטי לעומת מחקר דוקטרינרי וכן הלאה. הדעת נותנת, שדירוג של כתבי-עת במשפטים אינו יכול להתחמק משאלות אלה. אף-על-פי-כן, עשינו מאמץ מכוון שלא לכפות את ההכרעות הנורמטיביות הללו על הדירוג המוצע. הגיוון בפרספקטיבות המחקריות של חברי הוועדה; ההיועצות הנמשכת עם מומחים בתחומים ובפרספקטיבות שלא יוצגו בוועדה; וההערות שקיבלנו על טיוטת הדירוג ממומחים בארץ ובחו"ל – כולם נועדו למזער ככל האפשר את ההשפעה של ההשקפות הנורמטיביות הללו. השתדלנו להציע מדד שישקף במידת האפשר קריטריונים אובייקטיביים ומקובלים של איכות כתבי-העת.

כדי לסבר את האוזן, המדד המוצע ישרת את תכליותיו במידה רבה יותר ככל שהוא משקף במידה אמינה יותר את ההעדפות הרווחות של חוקרים המכירים היטב את כתבי-העת השונים. השאיפה היא שבשיעור גדול ככל האפשר מהמקרים, חוקר מיועד שהיה נדרש לבחור בין פרסום בכתב-עת פלוני לבין פרסום בכתב-עת אלמוני, היה בוחר בכתב-העת המדורג גבוה יותר במדד המוצע (אם כתבי-העת משתייכים לקבוצות שונות). בד בבד, מהטעמים שהוזכרו לעיל, מדד כללי ויחיד אינו מסוגל לשקף את הבחירות הללו באופן מלא ולעולם יידרש שיקול-דעת והתאמה של כל החלטה (של חוקרים ושל ועדות מינויים וקידום) להקשר המיוחד.

בסיכומו של דבר, אנו מאמינים שלמרות כל הקשיים והחולשות הבלתי-נמנעות של הדירוג המוצע, שימוש מושכל בו יכול לסייע הן לחוקרים הבוחרים היכן לפרסם את מחקריהם, הן לגופים העוסקים במינוי ובקידום של חברי-סגל. כמוסבר לעיל, הדירוג נועד לספק אינדיקציה כללית על איכותם של כתבי-העת. המשקל של אינדיקציה זו משתנה מהקשר להקשר, ובמיוחד הוא מוגבל בתחומים שבהם מקובל לפרסם יותר בכתבי-עת תחומיים ופחות בכתבי-עת כלליים. בכל מקרה, הדירוג של בימות הפרסום שוקל פחות מהאיכות, המקוריות, החידוש והתרומה של כל מחקר, שאותם יש לבחון בקפדנות בכל מקרה לגופו.

ד. היקף הרשימה

השאלה הראשונה שניצבה בפני הוועדה הייתה אילו כתבי-עת לכלול במדד ירושלים ואילו להותיר מחוץ למדד. להלן יתוארו ההכרעות שלנו בנושאים אלה.

היקף כתבי-העת מבחינת השפה. הדירוג המוצע כולל רק כתבי-עת בעברית ובאנגלית. ביסוד הכרעה זו עמדו שני טעמים מרכזיים, הקשורים זה בזה. ראשית, נוכח מיעוט הפרסומים של חברי-סגל ומועמדים לקליטה בכתבי-עת בשפות אחרות (כגון גרמנית או

צרפתית) בעשורים האחרונים, נראה לנו שהעלות של עריכת דירוג כזה הייתה עולה על תועלתה. שנית, רוב רובם של חברי הוועדה אינם מכירים במידה מספקת כתבי-עת שאינם בעברית ובאנגלית, ולכן היה חשש מוחשי שאם ניטול על עצמנו את משימת הדירוג שלהם, הדירוג עלול ללקות באי-דיוקים משמעותיים.

חשוב להדגיש כי ההימנעות מדירוג של כתבי-עת בשפות אחרות אינה מעידה על האיכות היחסית או המוחלטת של כתבי-עת אלה, או על חשיבות הפרסום בהם; היא משקפת רק את המצב הקיים מבחינת נוהגי הפרסום של רוב רובם של חברי הסגל בישראל ומבחינת ההיכרות שלנו עם כתבי-עת כאלה.

היקף כתבי-העת מבחינת מספרם. הדירוג המוצע כולל 549 כתבי-עת. הרשימה כוללת את כל כתבי-העת המשפטיים בעברית ולמעלה מחמש-מאות כתבי-עת באנגלית. ישנם דירוגים בינלאומיים, ובפרט הדירוג שנערך באוסטרליה, הכוללים למעלה מפי שניים מהמספר הזה. קיבלנו את המלצתו של פרופ' גתי שלא לחרוג מהמספר הנזכר. חריגה כזו הייתה מובילה להכללה של כתבי-עת מרחבי-העולם שההסתברות שחברי-הסגל שלנו יפרסמו בהם אי-פעם זניחה (כגון כתבי-עת הודיים באנגלית). בד בבד, הסיכון של טעויות בדירוג של כתבי-עת כאלה הייתה מוחשית מאוד נוכח ההיכרות המוגבלת של חברי-הוועדה עימם.

זאת ועוד, מאחר שהיקפן של כל אחת מהקטגוריות בדירוג (A עד D) נקבע באחוזים מסך כל הרשימה, הארכה של הרשימה הייתה מגדילה את כמות כתבי-העת בקטגוריות העליונות. הגדלה של מספר כתבי-העת בקטגוריות A ו-B הייתה גורעת מהמשקל שוועדות האוניברסיטה היו מייחסות למדד כתבי-העת במשפטים (סכנה שהתממשה בעבר בתחומים אחרים), והייתה פוגעת בתועלת של הדירוג מבחינת ההכוונה הניתנת לחוקרים, במיוחד בתחילת דרכם, לגבי בחירה בבמות פרסום.

מהי אפוא המשמעות של העובדה שכתב-עת כלשהו לא נכלל ברשימה? במקרים רבים, המשמעות היא שלמיטב שיפוטנו כתב-עת זה פחות טוב מכתבי-העת שנכללו ברשימה, או לפחות מכתבי-העת שנכללו בקטגוריות A או B. אולם כדרכן של הכללות, אף זו אינה נכונה במקרים רבים. ייתכן שכתב-עת לא נכלל ברשימה משום שהוא נוסד רק לאחרונה ועדיין לא רכש לעצמו מוניטין (ראו להלן), משום שחוקרים ישראלים אינם מפרסמים בו (בגלל שאין כיום בישראל חוקרים באותו תחום, או בגלל שכתב-העת יוצא לאור במדינה שחוקרים ישראלים אינם נוהגים לפרסם בה וכדומה), משום שטעינו לחשוב שהוא אינו משפטי, או משום החמצה אחרת. יהיה אפוא צורך לבחון כל מקרה לגופו וכן יהיה מקום לעדכן את הרשימה בעתיד כאשר יתגלו בה פערים מעין אלה.

היקף כתבי-העת מבחינת אופן הפרסום שלהם. הדירוג המוצע כולל הן כתבי-עת המתפרסמים בגרסה מודפסת, הן כתבי-עת המתפרסמים רק באינטרנט. בשנים האחרונות נוסדו יותר ויותר כתבי-עת מהסוג האחרון, וניתן לשער שמשקלם היחסי ילך ויגדל בעתיד. לא מצאנו טעם טוב להותירם מחוץ לסיווג. בד בבד, לא כללנו בדירוג אתרי-אינטרנט הנלווים לכתבי-עת ראשיים, שבהם מתפרסמים רק או בעיקר תגובות למאמרים שהתפרסמו בכתב-העת הראשי (כגון Harvard Law Review Forum). למרות שמפעילי האתרים הללו מצהירים לעיתים שאמות-המידה לפרסום בהם דומות לאמות-המידה של כתב-העת הראשי, ניתן להתרשם שבמקרים רבים אין הדבר כך. מאחר שמדובר בתופעה חדשה יחסית, העדפנו להותיר את האתרים הללו מחוץ לדירוג. הערכת האיכות של פרסומים באתרים אלה תיעשה ללא הסתייעות במדד ירושלים.

קבצי-מאמרים וספרים. לא כללנו בדירוג קבצי-מאמרים, לרבות קבצים המתפרסמים באורח תדיר (כגון **משפט חברה ותרבות** המגדיר את עצמו כסדרת ספרים). איכות המאמרים המתפרסמים בקבצים ובספרים כאלה משתנה ממקרה למקרה, ותצטרך להיבחן ללא הסתייעות במדד ירושלים (כעצה כללית וזהירה לכותבים בראשית דרכם, ניתן להעריך שרק לעיתים נדירות ייחשב פרסום בבמה כזו כשקול לפרסום בכתב-עת המדורג A).

היקף כתבי-העת מבחינת הוותק שלהם. כתבי-עת חדשים במשפטים נוסדים באורח תדיר. קשה לקבוע את המוניטין של כתב-עת חדש, ולכן הנטייה בתחומים אחרים היא שלא לסווג כתבי-עת חדשים במדד ירושלים, אלא להמתין עד שירכשו לעצמם מוניטין. במקרים אחדים אימצנו מדיניות כזו ונמנענו מלסווג כתבי-עת חדשים (כגון "משפטים על-אתר" ו-Columbia Journal of Tax Law). עם זאת, לא הפעלנו קנה-מידה מכניסטי של ותק מינימלי כתנאי להכללה ברשימה, ויש ברשימה גם כתבי-עת שגילם פחות מעשר שנים.

היקף כתבי-העת מבחינת נושאים. הדירוג המוצע כולל הן כתבי-עת משפטיים מובהקים – כלליים וספציפיים כאחד – הן כתבי-עת בינתחומיים שאחד התחומים שלהם הוא משפטים, כגון Law and Literature. הדירוג אינו כולל כתבי-עת לא-משפטיים, גם אם משפטיים מפרסמים בהם מדי פעם, כגון Philosophy and Public Affairs. במקרים שבהם קיים דירוג של כתבי-עת כאלה בדיסציפלינה הרלוונטית (כגון קרימינולוגיה), ניתן יהיה להסתמך בזהירות המתבקשת על אותו דירוג ובמקרים שבהם אין דירוג (כמו פילוסופיה) יהיה צורך לבחון את איכותו של כתב-העת הספציפי.

ה. הדירוג המוצע – מאפיינים כלליים

כמוסבר לעיל, הדירוג המוצע מתייחס במאוחד לכל כתבי-העת במשפטים וכולל בסך הכול 549 כתבי-עת. כמצוין לעיל, לפי אמות-המידה הכלל-אוניברסיטאיות, במדד ירושלים יש ארבע קטגוריות של כתבי-עת: A, B, C ו-D. בקטגוריה A נכללים בין 5 ל-8 אחוז מסך כל כתבי-העת המדורגים. הקטגוריות A + B צריכות לכלול ביחד בין 20 ל-25 אחוז. בקטגוריות A + B + C צריכים להיכלל ביחד בין 50 ל-55 אחוזים. בדירוג המוצע יש 30 כתבי-עת בקטגוריה A, שהם 5.5 אחוז מסך כל כתבי-העת המדורגים. בקטגוריה B יש 100 כתבי-עת, שביחד עם כתבי-העת המדורגים A, מהווים 23.7 אחוז מכלל כתבי-העת המדורגים. בקטגוריה C יש 150 כתבי-עת, שביחד עם כתבי-העת המדורגים גבוה יותר, מהווים 51 אחוז מסך כל כתבי-העת שברשימה. קטגוריה D כוללת עוד 269 כתבי-עת, שהם 49 אחוז מהרשימה.

מתוך כתבי-העת הנכללים בקטגוריה A, 21 (70%) הם כלליים ו-9 (30%) הם תחומיים. קטגוריה זו כוללת 19 (63%) כתבי-עת בעריכה של סטודנטים ו-11 (37%) כתבי-עת של עמיתים. בקטגוריה B, 42 (42%) מכתבי-העת הם כלליים ו-58 (58%) הם תחומיים. קטגוריה זו כוללת 54 כתבי-עת (54%) בעריכה של סטודנטים ו-46 (46%) כתבי-עת של עמיתים. כשני-שליש מכתבי-העת בקטגוריות C ו-D הם בעריכה של סטודנטים וכשליש בעריכה של עמיתים. יש אפוא ייצוג יחסי גבוה יותר לכתבי-העת של עמיתים בשתי הקטגוריות העליונות של כתבי-העת מאשר בשתי הקטגוריות התחתונות וייצוג יחסי גבוה יותר לכתבי-עת של סטודנטים בשתי הקטגוריות התחתונות מאשר בעליונות.

הדירוג המוצע כולל 30 כתבי-עת ישראליים, מהם 4 באנגלית והשאר בעברית.³ חמישה כתבי-עת ישראליים (אחד מהם באנגלית) נכללים בקטגוריה B, שמונה (אחד מהם באנגלית) נכללים בקטגוריה C ושבעה-עשר (אחד באנגלית) נכללים בקטגוריה D. מאחר שהדירוג המוצע כולל מאות כתבי-עת, כל אחת מהקטגוריות שבו כוללת עשרות או אף מאות כתבי-עת. משמעות הדבר, שייתכנו פערים גדולים בין האיכות של כתבי-עת שונים הנכללים באותה קטגוריה. על-כן, הפער בין "C גבוה" ל-"B נמוך" קטן יותר מאשר הפער בין "B גבוה" ל-"B נמוך", או בין "C גבוה" ל-"C נמוך". כאמור לעיל, פרסום בשתי הקטגוריות הראשונות, A ו-B (ובלא מעט מכתבי-העת שבקטגוריות הבאות), נחשב מכובד בהחלט.

יודגש שוב, שהדירוג של במות הפרסום אינו אלא כלי-עזר שמשקלו משתנה מהקשר להקשר. גם בהקשרים שבהם משקלו של הדירוג רב, איכותם של המחקרים חשובה הרבה יותר מאיכותן של הבמות שבהן הם מתפרסמים.

איל זמיר (יו"ר)

יואב דותן

קטיה אסף

יובל שני

דורון טייכמן

³ עם מעברו של ה-Jewish Law Annual לניהול בידי הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה, עולה המספר ל-31, אך דירוגו נסמך על המוניטין שצבר לפני העברתו לניהולנו.